

<https://doi.org/10.31891/2415-7929-2023-28-6>

УДК 811.162.1'373.7

МОРОЗ Т. О.

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України
<https://orcid.org/0000-0001-6891-8326>

ЛЕКСИЧНІ ТА ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНТОНІМІЧНИХ КОМПОНЕНТІВ У СКЛАДІ ПОЛЬСЬКИХ ПАРЕМІЙНИХ ОДИНИЦЬ

У статті здійснено опис антонімічних компонентів у складі польських паремійних одиниць за лексичними та граматичними ознаками. За лексичними параметрами виокремлено групи паремій, у складі яких антонімічні компоненти є назвами частин та органів людського тіла, тварин, часових відтинків, продуктів харчування та одягу. Виявлено поодинокі паремії, у яких антонімічні компоненти позначають професії, смакові та температурні характеристики, одиниці міри та ваги, природні та метеорологічні явища, знаряддя праці, житлові споруди, пори року, місяці та надприродні істоти. Також репрезентовано граматичні особливості антонімічних компонентів у структурі паремій, зокрема виявлено розбіжності їх у роді, числі та відмінку.

Ключові слова: польська мова, пареміологія, паремія, компоненти, антоніми, лексичний, граматичний, прислів'я, фразеологізм.

MOROZ T. O.

O. O. Potebnya Institute of Linguistics of National Academy of Science of Ukraine

LEXICAL AND GRAMMATICAL FEATURES OF ANTONYMIC COMPONENTS IN POLISH PAREMIC UNITS

The article describes the antonymic components of Polish paremic units on the basis of lexical and grammatical features. According to the lexical parameters, the groups of paremics are distinguished, in which the antonymic components are the names of parts and organs of the human body, animals, time periods, food and clothing. Among the antonymic components that name parts and organs of the human body, the most frequent is the somatic component *głowa*, which primarily represents the mental abilities of a person. In Polish paremic units, a significant part is also made up of zoonimals and ornithonyms. It is worth noting that animal names in proverbs and sayings are used metaphorically to refer to human character traits, life experience, physical condition, age, family relationships, and social relations. Paremics with antonymic components are also recorded, which include names of professions, taste and temperature characteristics, units of measure and weight, natural and meteorological phenomena, tools, residential buildings, seasons, months, and supernatural beings. The grammatical features of antonymic components in Polish paremics are manifested through differences in gender, number and case forms, as well as through belonging to different parts of speech. In particular, the following types of inter-participant antonyms are distinguished: «adjective vs noun», «numeral+noun vs pronoun», «adverb vs adjective». The most numerous is the group of paraphrases where antonymic components have different case forms. The smallest number of proverbs and sayings are those in which the AKs have different gender forms. It should be noted that the opposition «masculine vs feminine» in Polish paraphrases is represented by the juxtaposition of noun components.

Key words: Polish language, paremiology, paremia, components, antonyms, lexical, grammatical, proverbs, phraseologism.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Мова кожного народу є унікальною, багатогранною, невичерпною та барвистою. Взаємний зв'язок мови та культури є беззаперечним, оскільки вивчення мови будь-якого народу неможливе без апелювання до відповідної культури. Безумовно, у мовній картині світу відображається система національно-культурних цінностей. Найяскравіше ця система цінностей репрезентована в пареміях, які є своєрідним «архівом» народної мудрості, адже містять уявлення певного етносу про моральні та етичні принципи, загальні істини, навколишній світ тощо. Як зазначає відомий український мовознавець В. В. Жайворонок, «паремії є яскравим прикладом накладання зовнішнього (космічного) порядку речей на внутрішній (духовний) порядок (життєві правила, політ думки, моральний етикокодекс, етнопсихічну еволюцію, призначення душі, ментальну поведінку)» [1, с. 57].

Аналіз досліджень та публікацій

Попри наявність праць, присвячених вивченню паремій, ані в польському мовознавстві, ані в українській славістиці недостатньо висвітленим залишається питання антонімічних відношень між компонентами у складі паремійних одиниць (далі – ПО), зокрема, за нашими даними, аналіз лексичних та граматичних особливостей антонімічних компонентів (далі – АК) у прислів'ях та приказках в окремих монографічних дослідженнях не здійснювався.

Нам вдалося виявити праці, які присвячені вивченню фразеологічних одиниць із соматичними, зоонімічними та темпоральними компонентами, однак зазначимо, що ці дослідження мають фрагментарний характер. Так, А. П. Болотнікова та М. Лотош описали особливості фразеологізмів із зоонімами «домашні тварини» у сучасній польській мові. Лінгвістки виокремили три підгрупи, що репрезентують семантичну групу «домашні тварини»: 1) «домашні улюбленці» (*kot, pies*); 2) «сільськогосподарські тварини» (*koń, krowa*,

świnia); 3) «домашня птиця» (*kura, gęś, kaczka*) [2, с. 24–26]. Соматичні фразеологізми з компонентом «рука» в українській, турецькій та англійській мовах розглянула О. К. Чаєнкова. Авторка упорядкувала фразеологічні одиниці із зазначеним компонентом за семантичними групами, зокрема виділила такі групи, що характеризують позитивні та негативні риси людини: 1) здійснення якоїсь дії чи роботи; 2) допомога та повага, взаємні стосунки; 3) користь і невдячність, нечесний спосіб життя; 4) жадібність, необережність, відсутність здорового глузду [3, с. 202–206]. Фразеологізми із соматичним компонентом на позначення рис характеру людини у вивченні англійської мови є об'єктом дослідження Ю. В. Єловської [7, с. 19–24]. Категорію часу у вимірах фразеологізмів сучасної української мови дослідила Н. Ф. Клименко. Мовознавчиня окреслила протиставлення «початок / кінець часових відтинків» [4, с. 20–39].

Формулювання цілей статті

Мета дослідження – описати лексичні та граматичні особливості АК у складі польських паремій.

Виклад основного матеріалу

Лексичні особливості ПО є досить різноманітними, оскільки у прислів'ях та приказках відображено багатотисячний досвід та еволюцію свідомості народу. Серед польських паремій виокремлено групи, у складі яких антонімічні компоненти за лексичним значенням є назвами частин та органів людського тіла, тварин, часових відтинків, харчових продуктів та одягу.

АК – назви частин та органів людського тіла. Одними з найдавніших пластів лексики є соматизми. Вони становлять універсальний лексичний фонд тієї чи тієї мови, польської зокрема. Як слушно зауважує І. О. Тараба, «дійсність, яка представлена в різних мовах по-різному, проявляється навіть у такій, здавалося б, об'єктивній, універсальній сфері, як тіло людини» [5, с. 228].

Соматизми беруть участь у творенні паремій і формуванні їхньої семантики. Назви частин та органів людського тіла мають не лише пряме, а й символічне значення. З давніх часів людина порівнювала навколишній світ із частинами свого тіла, які певною мірою відображали її уявлення про себе саму.

АК, які називають частини (*głowa, ucho, usta, szyja, brzuch, ręce, nogi, kolano*) та органи (*język, serce, żołądek*) тіла людини, у польських пареміях можуть позначати риси характеру, зовнішній вигляд, фізичний і психоемоційний стани, розумові здібності, вік, моральні якості людини, а також людську долю, життєвий шлях, трудову діяльність, соціальні відносини та родинні стосунки.

У складі аналізованих ПО найбільшу частотність має соматичний компонент *głowa*. У польських пареміях виділяємо такі опозиції із цим компонентом, як *głowa / nogi, głowa / ręce, głowa / szyja, głowa / brzuch* та *głowa / żołądek*. У поданих нижче прислів'ях компонент *głowa*, що уособлює розумові здібності людини, протиставляється компонентам *ręce, nogi, brzuch, żołądek*, що вживаються на позначення фізичного стану людини: *Jak głowa głupia, to i nogom źle* «як дурна голова, то і ногам погано», *Przy głupiej głowie nieszczęśliwe nogi* «при дурній голові нещасливі ноги» [НКР, Т. 1, 644], *Mylą się nogi, kiedy błędzi głowa* «ноги помиляються, коли голова блудить» [НКР, Т. 1, 643], *Kiedy w brzuchu pusto, w głowie groch z kapustą* «коли в животі пусто, в голові горох з капустою» [НКР, Т. 1, 209], *Póki żołądek głodny, to i głowa niemądra* «поки шлунок голодний, то і голова немудра» [НКР, Т. 1, 209]. У деяких пареміях виявлено протиставлення соматичних компонентів *głowa / szyja*, що вказують на стосунки між чоловіком та дружиною, зокрема на важливість перебування жінки поряд зі своїм чоловіком протягом подружнього життя: *Mąż głowa, żona szyja, co głową wuwija* «чоловік – голова, дружина – шия, яка головою повертає», *Mąż głową domu, żona szyją* «чоловік є головою дому, дружина – шиєю», *Mąż głową domu, a żona szyją; szyja głową kręci według swej chęci* «чоловік є головою дому, а дружина – шиєю; шия головою крутить відповідно до своєї волі» [НКР, Т. 2, 431].

Не менш важливою частиною людського тіла є руки – символ людської праці. У польських пареміях іменник *ręce* вживається для відображення трудової діяльності людини. Серед аналізованих прислів'їв фіксуємо приклади, у яких компонент *ręce*, що уособлює важку працю, протиставляється компонентам *nogi, zęby, gęba*, які вказують на те, що без фізичної діяльності людина не зможе задовольняти свої фізіологічні потреби: *Co rękami wygodzisz, tego nogami nie wybiegasz* «що руками задовільниш, того ногами не вибігаєш», *Co ręce zarobią, to gęba zje* «що руки зароблять, те рот з'їсть» [КРР, 464], *Święto na ręce, post na zęby* «свято на руки, піст на зуби» [КРР, 465].

У деяких прислів'ях представлено опозицію компонентів *język / serce*. Так, у пареміях *Gdzie smak w języku, tam w sercu przywara* «де смак у язичку, там у серці вада», *Już tam pustki w sercu, gdzie na języku szczebetliwość* «вже там пустота в серці, де на язичку балакучість» [НКР, Т. 1, 865], *Boga na języku, diabła w sercu mają* «Бога на язичку, а диявола в серці мають», *Boga na języku, a diabła ma w sercu* «Бога на язичку, а диявола в серці має» [НКР, Т. 1, 144] соматизм *język*, як відображення зовнішніх ознак людини, протиставляється соматичному компоненту *serce* – уособленню внутрішніх якостей.

Протиставлення органу слуху та частини тулуба людини представлено за допомогою компонентів *ucho / brzuch* у паремії *Sluchaj uchem, a nie brzuchem* «слухай вухом, а не животом» [USJP] на позначення такої негативної риси характеру людини, як неухважність.

Протиставлення соматизмів *zęby / nogi* виявлено в ПО *Nie jeden młody zedrże zęby, nim stary z nóg się zwali* «не один молодий зітре зуби, поки старий з ніг звалиться» [НКР, Т. 2, 507]. Названі іменники у

відповідному контексті вживаються для відображення протиставлення фізичної активності старших осіб недостатній витривалості молодих людей.

АК – назви тварин. Зооніми, як і соматизми, становлять найдавніший пласт лексики, адже свою поведінку, зовнішність і характер людина здавна намагалася порівнювати зі світом тварин. Зауважимо, що у складі польських паремій зоонімічні компоненти набувають експресивного значення та метафорично вживаються на позначення рис характеру людини, її життєвого досвіду, фізичного стану та віку. У структурі ПО виділяємо такі протиставлення компонентів-зоонімів, як *wół / kozioł, krowa / byk, baranek / lis, baranek / wilk, owca / wilk, kot / mysz, zając / niedźwiedź, pies / świnia*. Наведемо кілька з них.

Wół / kozioł. Старий самець великої рогатої худоби, якого здебільшого використовують як робочу силу, протиставляється значно меншим за розмірами молодим самцям кози у прислів'ї *Jeden stary wół więcej zdola niż dziesięć młodych kozłów* “один старий бик більше здолає, ніж десять молодих цапів” [NKP, Т. 3, 762]. У ПО ці компоненти вживаються для вираження протиставлення високої працездатності старої людини та низької витривалості молодих людей.

Kot / mysz. Протиставлення компонентів *kot / mysz* простежуємо у прислів'ї *Kotowi żart, a myszce śmierć* “коту жарт, а мишці смерть” [NKP, Т. 2, 166] для відображення опозиції «сильний / слабкий». Так, іменник *kot* уособлює могутню, впливову людину, натомість іменник *mysz* ототожнюється із беззахисною особою, яка не здатна протидіяти великій фізичній силі свого супротивника.

Pies / świnia. Назви тварин *pies* і *świnia* використано у ПО *W służbie pies, a poza służbą świnia* “у службі собака, а поза службою свиня” [NKP, Т. 3, 254] для демонстрації відмінної поведінки людини на службі та неприйняттого поводження з близькими в домашніх умовах. Так, іменник *pies* уособлює віддану людину, не здатну на зраду, натомість іменник *świnia* польською мовною свідомістю ототожнюється з непристойною людиною, пор.: «2. *zneważ.* про людину, яка поводить непристойно, схильна до непристойних жартів, жестів» [USJP].

Окрему групу становлять паремії, у складі яких протиставляються компоненти-орнітоніми: *kura / kogut, kura / gęś, bocianię / żurawię, gęś / labędź*.

Kura / kogut. Протиставлення іменників *kura / kogut*, що позначають різну стать домашніх птахів, використано у наведених нижче прислів'ях для вираження несхвалення вищості жінки над чоловіком: *Źle, gdy kura wyżej siada niż kogut* “погано, коли курка сідає вище, ніж півень”, *Źle, kiedy kogut na grzędzie milczy, a kura pieje* “погано, коли півень на жердині мовчить, а курка кукурікає”, *Źle w tym domu się dzieje, gdzie kogut milczy, a kura pieje* “погане у тому домі відбувається, де півень мовчить, а курка кукурікає” [NKP, Т. 2, 100].

Kura / gęś. За допомогою протиставлення назв птахів *kura / gęś* за розміром і вагою у прислів'ї *Kura sąsiada jest zawsze tłustsza niżli własna gęś* “курка сусіда є завжди жирнішою, ніж власна гуска” [NKP, Т. 2, 255] наголошується на тому, що чуже видається людині значно кращим за своє, навіть якщо воно набагато гірше.

Bocianię / żurawię. І лелека, і журавель – великі перелітні птахи, які мають чимало спільних характеристик. Однак між ними все-таки є певні відмінності: різна форма дзьоба, довжина шиї. Така ж аналогія переноситься і на людей, серед яких кожен має свої індивідуальні особливості, що проявляються по-різному: в одних – яскравіше, в інших – менш помітно. Про це йдеться в ПО *Bocianię z nosa znać, żurawię z szyi* “лелеченя із дзьоба знати, журавлення з шиї” [NKP, Т. 1, 120].

Gęś / labędź. У паремії *Lepsze nasze gęsi niż cudze labędzie* “наші гуси краще, ніж чужі лебеді” [NKP, Т. 1, 625] використано такі зовнішні ознаки птахів, як вага, розмір і привабливість, оскільки гуска, на противагу лебедю, є значно меншою та не такою красивою. Такі ознаки птахів використано в прислів'ї для відображення опозицій «свій / чужий».

Таку ж ідею відображено і в прислів'ї *Lepsza własna gęś niż cudzy baran* “власна гуска краща, ніж чужий баран” [NKP, Т. 1, 625] шляхом протиставлення контекстуальних антонімів *gęś / baran*, що позначають птаха та тварину, які насамперед відрізняються за розміром і вагою: гуска, на відміну від барана, є невеликою, легкою та меншою за вагою, а також є менш м'ясиста.

АК – назви часових відтинків. Польську модель часу в аналізованих прислів'ях та приказках з АК утворюють назви мір часу (*rok, godzina*), частин доби (*dzień, noc, rano, wieczór*) та конкретного або узагальненого часу подій, фактів (*dzisiaj, jutro*). Лексичну темпоральність у ПО визначено через протиставлення таких компонентів, як *dzisiaj / jutro, dziś / jutro, dzień / noc, rano / wieczór, godzina / rok, godzina / dzień*.

Dzisiaj (dziś) / jutro. АК *dzisiaj (dziś) / jutro* у польських пареміях можуть використовуватися для відображення плинності життя. Так, у ПО *Dziś człowiek żyje, a jutro gnije; dziś się żyje, jutro gnije* “сьогодні людина живе, а завтра гние” [USJP], *Dzisiaj żyjem, jutro gnijem* “сьогодні ми живемо, завтра гниємо”, *Dziś kwitniemy, jutro gnijemy* “сьогодні ми квітнемо, завтра гниємо”, *Dziś w stroju, jutro w gnoju* “сьогодні в одязі, завтра в гноєві” [NKP, Т. 1, 545] наголошується на тому, що потрібно жити сьогоднішнім днем, оскільки наступного дня усе може раптово змінитися на гірше.

Протиставлення компонентів *dziś / jutro* також може використовуватися в пареміях для підкреслення непередбачуваності життя, коли один день для людини може бути радісним, натомість інший – сповнений суму: *Dziś człek skacze, jutro płacze* “сьогодні людина скаче, а завтра плаче” [NKP, I, 545], *Dzisiaj bal, jutro żal*

“сьогодні бал, завтра жаль” [NKP, Т. 1, 53], *To, co nas dziś cieszy, jutro zasmucić może* “те, що нас сьогодні тішить, завтра засмутити може” [NKP, Т. 1, 324].

Dzień / noc. Антонімічна пара *dzień / noc* у ПО вживається для відображення призначення часу: денний час відведений для роботи, розумової діяльності, натомість нічний – для відпочинку: *Dzień do pracy, noc do spania* “день для праці, ніч для сну” [USJP], *Dzień wygania, noc przygania* “день вигання, ніч пригання” [NKP, Т. 1, 536], *Co we dnie masz na myśli, to ci się w nocy przyśni* “що вдень маєш на думці, те вночі і присниться” [NKP, Т. 1, 535].

Rano / wieczór. Опозицію темпоральних компонентів *rano / wieczór* бачимо у прислів’ї *Kogo wieczór fortuna zasmuci, tego rano pocieszy* “кого ввечері доля засмутить, того вранці порадує” [NKP, Т. 1, 574], що позначає непередбачуваність долі. Протиставлення цих компонентів фіксуємо і в ПО дидактичного характеру *Kto rano projektuje, wieczorem żaluje* “хто вранці планує, ввечері шкодує” [NKP, Т. 3, 21], де йдеться про застереження щодо завчасного планування чогось, оскільки за короткий проміжок часу все може кардинально змінитися.

Godzina / rok (dzień). Опозицію темпоральних компонентів *godzina / rok (dzień)* використано у деяких пареміях на позначення різниці у тривалості зорового сприйняття людини: *Więcej gość za godzinę w cudzym domu ujrzy niż gospodarz za rok* “гість більше за годину в чужому домі побачить, ніж господар за рік”, *Więcej gość w cudzym domu za godzinę, niż gospodarz za dzień ujrzy* “гість більше в чужому домі за годину, ніж господар за день побачить” [NKP, Т. 1, 719].

АК – назви харчових продуктів. Харчування – це основна фізіологічна, життєво необхідна потреба кожної людини. Деякі кулінарні номінації представлені в польських пареміях з АК, зокрема це назви харчових продуктів, що випікаються з борошна (*chleb, bulka, pączek*), назви овочів (*cebula, czosnek, pieprz*), а також назви страв (*polewka, marcepan*). У складі паремій, що описують назви харчових продуктів та страв, виокремлюємо такі протиставлення, як *chleb / bulka, chleb / pączek, cebula / czosnek, polewka / marcepan, cukier / pieprz*.

Chleb / bulka. Із давніх-давен одними з основних у культурі харчування є борошняні продукти, серед яких чільне місце належить хлібу та хлібобулочним виробам. За допомогою контекстуальних антонімічних компонентів *chleb / bulka* в паремії *Kto ma chleb, szuka bulki* “хто має хліб, шукає булки” [NKP, Т. 1, 253] наголошується на вибагливості, вередливості людини, оскільки хліб не є таким смачним як булка, яка є і солодшою, і здобнішою завдяки наявності у її складі цукру, молока, масла та інших кулінарних інгредієнтів.

Chleb / pączek. Приготування таких борошняних виробів, як хліб та пончик, відрізняється і рецептурою (кількість цукру, масла), і способом приготування (випікання/смаження), і смаком (пончики є смачнішими за хліб). Опозицію цих назв використано в ПО *Fortuna jednym umknie chleba, drugim smaży pączki* “доля одним відбере хліба, іншим пончики смажить” [NKP, Т. 1, 571] для відображення несправедливості людської долі, зокрема для підкреслення того, що доля для одних людей дарує розкішне життя, можливість не відмовляти собі ні в чому, натомість для інших – більш скромне існування.

Cebula / czosnek. І цибуля, і часник мають надзвичайні цілющі властивості, приносять велику користь для організму людини, водночас кожна з рослин має свої відмінності. Саме різницю між цими овочами використано в паремії *Ja o cebule, a ty o czosnku* “я про цибулю, а ти про часник” [NKP, Т. 1, 232] на позначення відсутності єдності та узгодженості у стосунках між людьми.

Polewka / marcepan. Застаріла польська назва різновиду юшки *polewka* протиставляється назві вишуканого і смачного кондитерського виробу *marcepan*, що готується з різних видів мигдалю з додаванням цукру та ароматних спецій, у прислів’ї *Lepsza u matki polewka niż u obcych marcepany* “у матері юшка краща, ніж у чужих марципани” [NKP, Т. 2, 1000]. Назви цих двох абсолютно різних за смаковими якостями і за вартістю кулінарних страв використано для відображення опозиції «свій / чужий».

Cukier / pieprz. У ПО *Często dziś jak cukier, a jutro jak pieprz* “часто сьогодні як цукор, а завтра як перець” [NKP, Т. 1, 544] компоненти *cukier* і *pieprz* протиставляються за своїми смаковими якостями (цукор – солодкий, а перець – гіркий) для вираження настрою людини, що може змінюватися відповідно до того, які події відбуваються в її житті того чи того дня.

АК – назви одягу. У польських пареміях з АК нам вдалося зафіксувати деякі назви одягу (*plachta, koszula, kożuch, suknia, spudnica, gatki*) та назви різновидів тканин (*tafta, karmazyn, złotogłów*), з яких здійснювалося пошиття певного виробу.

Tafta / plachta. *Tafta* – це назва дуже щільної, дещо жорсткої шовкової тканини з нижнім блиском, яка при русі шелестить та переливається у двох кольорах [USJP]. Найчастіше використовується для пошиття ошатного та вечірнього вбрання. *Plachta* – великий шматок грубого полотна, брезенту, що служить переважно для прикривання когось, чогось, а також для носіння у ньому трави, зерна [USJP]. Ці дві назви вжито в ПО *Z młodu w tafcie, a na starość w plachcie* “змолоду в тафті (шовковій тканині), а на старість у плахті (грубому полотні)” [NKP, Т. 2, 503] на позначення відмінностей у способах одягатися в молодому та зрілому віці.

Koszula / kożuch. До лексичних систем слов’янських мов, польської зокрема, ще з давніх часів входить така назва одягу, як сорочка. Вона є однією з невід’ємних складових елементів і жіночого, і чоловічого вбрання. Польський іменник *koszula* позначає різновид літнього одягу, оскільки його пошиття здійснюється із легких тканин, натомість лексема *kożuch* позначає теплий зимовий одяг, пошитий з овечої шкури хутром до середини [USJP]. Опозицію назв *koszula / kożuch* використано в паремії *Kto sieje w koszuli,*

zbiera w kożuchu, a kto sieje w kożuchu, zbiera w koszuli “хто сіє в сорочці, збирає в кожусі, а хто сіє в кожусі, збирає в сорочці” [НКР, Т. 3, 172] для відображення народних спостережень за погодними умовами для здійснення посівних робіт і збору врожаю.

Spódnica /gatki. Польський іменник *spódnica* вживається на позначення частини верхнього жіночого одягу, від талії до низу, що носить зазвичай під блузку або жакет [USJP], що підкреслює елегантність, витонченість, грацію жіночої фігури. Лексема *gatki* позначає чоловічу білизну, спідне [USJP]. Компоненти *spódnica* і *gatki* використано в ПО *Niedobrze tam, gdzie mąż w spódnicy, a żona w gatkach chodzi* “недобре там, де чоловік у спідниці, а жінка в штаних ходить” [НКР, Т. 3, 958] для вираження засудження верховенства жінки над чоловіком, який у подружньому житті не є головою родини, а виконує жіночу роль.

Karmazyn /złotogłów. Лексеми *karmazyn* і *złotogłów* уживаються для називання дорогих тканин, з яких відповідно виготовляється ошатний одяг. Зазначимо, що ці тканини є символами багатства, однак іменник *złotogłów*, на відміну від іменника *karmazyn*, позначає значно дорожчу тканину, виткану золотими та срібними нитками. Антонімічна пара *karmazyn / złotogłów* у прислів'ї *Bardziej zdobi karmazyn, kiedy własny, niż złotogłów pożyczany* “ліпше прикрашає кармазин (тканина яскраво червоного кольору), коли свій, ніж позичена шовкова тканина із золотими нитками” [НКР, Т. 2, 33] відтворює опозицію «свій / чужий», зокрема підкреслює думку про те, що власне, зароблене, хоч і дешевше, більше прикрашатиме людину, ніж чуже, позичене, але дорожче.

У складі польських ПО також виокремлено групи поодиноких прислів'їв та приказок, у яких АК позначають професії, смакові та температурні характеристики, одиниці міри та ваги, природні та метеорологічні явища, знаряддя праці, житлові споруди, пори року, місяці та надприродні істоти.

АК – назви професій. Серед проаналізованих польських паремій з АК, що вказують на рід занять людини, виявлено назви, які стосуються сфери ремісництва та промисловості – *kowal, ślusarz* і *kołodziej*. Компонент *kowal* позначає одну з найдавніших професій, яка зародилась ще багато століть тому. Праця коваля дуже цінується, оскільки виготовлення металевих виробів потребує великих зусиль і навантажень. Не менш важливою є професія слюсаря (компонент *ślusarz*), що пов'язана з обробкою металу, ремонтом машин і різних механізмів. У деяких прислів'ях згадується ще один вид діяльності людини *kołodziej* – майстер, що виготовляє колеса. Протиставлення зазначених видів трудової діяльності людини, які вимагають певних знань і навичок, зафіксовано у таких польських пареміях, як *Kowal zawinił, a ślusarza powieszono* “коваль завинив, а слюсаря повісили”, *Kowal zawinił, a ślusarza chcę obiesić* “коваль завинив, а слюсаря хочуть повісити”, *Kowal zgrzeszył, a kołodzieja obiesiono* “коваль згрішив, а колісника повісили” [НКР, Т. 2, 172]. Аналіз контекстів демонструє не лише пов'язаність і взаємозалежність результатів праці різних спеціалістів, а й відображення несправедливого перекидання відповідальності, покарання невинних людей.

АК – назви смакових відчуттів. У складі паремій із СПК зафіксовано назви простих смаків, які виражені такими лексичними одиницями, як *słodki, kwaśny* і *gorzki*. Опозицію компонентів *słodki / kwaśny* використано у прислів'ї *Dar słodki, a podzięka kwaśna* “солодкий подарунок, кисла вдячність” [НКР, Т. 1, 411] для підкреслення невдячності людини. Антонімічна пара *słodki / gorzki* вживається в пареміях *Słodkie życie, gorzka śmierć* “солодке життя, гірка смерть” [НКР, Т. 3, 971], *Gorzko robię, słodko zjem* “гірко роблю, солодко з'їм” [НКР, Т. 3, 46] для відображення трудової діяльності людини та важливості ведення здорового та правильного способу життя.

АК – назви житлових споруд. У складі польських паремій названа лексема може мати такі варіанти, як *domek, buda, chatka*. Протилежним є компонент *pałac*, що позначає «репрезентативну житлову будівлю (королівську чи магнатську резиденцію)» [USJP]. Серед аналізованих паремій фіксуємо приклади, де зазначені варіанти лексеми *chata* на позначення дому, протиставляються компоненту *pałac* для вираження опозиції «свій / чужий»: *Własny domek miłszy, niż cudze pałace* “власний будинок миліший, ніж чужі палаци”, *Lepsza swoja buda niż cudze pałace* “своя халупа краща, ніж чужі палаци”, *Lepsza swoja chatka niż cudze pałace* “своя хатина краща, ніж чужі палаци” [НКР, Т. 1, 470].

АК – назви одиниць міри та ваги. У складі ПО виявлено такі компоненти на позначення одиниць міри та ваги: *centner* – «одиниця ваги в метричній системі мір, що дорівнює 100 кг» [USJP], *funt* – «одиниця ваги, що побутувала в Європі до XIX ст. та становила від 0,350 до 0,560 кг» [USJP], *lut* – «дометрична одиниця ваги, яка дорівнювала 1/32 фунта (близько 12,8 грама), що вживалася у різних європейських країнах від середньовіччя до XX ст.» [USJP]. У наведених нижче прислів'ях опозицію більших та менших одиниць міри та ваги представлено через протиставлення компонентів *centner / lut, funt / lut* для відображення фізичного стану людини, зокрема несподіваного приходу хвороби, лікування якої потребує тривалого часу: *Choroba centnarem się wali, a łótami odchodzi* “хвороба центнером наступає, але незначною мірою відступає”, *Choroba przychodzi funtami, a zdrowie lutami* “хвороба приходить фунтами, а здоров'я – незначною мірою” [НКР, Т. 1, 286].

АК – назви пір року, місяців, метеорологічних і природних явищ. У пареміях з АК нам вдалося зафіксувати лексеми на позначення пір року (*jesień, zima*), місяців (*marzec, kwiecień, maj, czerwiec*), метеорологічних і природних явищ (*plucha, posucha, deszcz, błoto, wiatr, burza, zamglony, zaśnieżony*). Ці назви вжито для відображення народних спостережень та прикмет, що стосуються погодних умов у різні пори року, напр.: *Gdy w maju plucha, w czerwcu posucha* “у травні грязюка, у червні посуха” [НКР, Т. 2, 368], *Gdy jesień zamglona, zima zaśnieżona* “коли осінь туманна, зима засніжена” [НКР, Т. 1, 847], *Suchy kwiecień (marzec)*,

mokry maj, będzie żyto (żytko) jako (niby) gaj “сухий квітень (березень), мокрий травень, буде жито як (ніби) гай” [USJP].

АК – назви знарядь праці. Побутова діяльність неможлива без відповідних знарядь, за допомогою яких людина діє на предмет своєї праці. У деяких ПО засвідчено такі лексеми на позначення знарядь праці, як *ser* (ручне знаряддя для молотьби), *kądział* (ручне знаряддя для прядіння) та *kielnia* (ручний будівельний інструмент): *Chłop do serów, baba do kądzieli* “чоловік для ціпів, баба для веретена” [NKP, Т. 1, 260], *Chłop do kielni, baba do patelni* “чоловік для кельми, баба для пательні” [NKP, Т. 1, 261]. Назви цих знарядь праці вживаються для протиставлення трудових обов’язків чоловіка та жінки.

АК – назви температурних характеристик. Серед аналізованих паремій спостерігаємо також протиставлення прикметникових компонентів *gorący / zimny*, що вказують на температурні характеристики. Опозиція цих прикметників використовується у прислів’ях *Młody gorący, a stary zimny* “молодий гарячий, а старий холодний” [NKP, Т. 2, 505], *Kto się na gorącym sparzył, ten na zimne dmucha* “хто на гарячому спалився, той на холодне дуче” [NKP, Т. 1, 442] для відображення фізичних особливостей людей молодшого та старшого віку, а також життєвого досвіду людини.

АК – назви надприродних істот. Серед народних вірувань чільне місце посідають уявлення, пов’язані з надприродними істотами. Найбільш відомими є *lucyfer (diabeł)* і *aniołek*. *Aniołek* є духовною істотою, представником світу добра, посланцем та вісником Бога [USJP]. Натомість *lucyfer* – втілення зла, тотожне поняттю «біс, злий дух» [USJP]. Порівняння жінки зі злом та доброю істотами відображено в ПО *Przed ślubem aniołek, po ślubie lucyfer* “перед одруженням – ангелочок, після одруження – дияволеня” [NKP, Т. 3, 438] для вираження характеристики жінки до та після одруження.

Аналіз польських паремій показав, що у структурі значної кількості прислів’їв та приказок АК відрізняються за граматичними категоріями, зокрема зафіксовано розбіжності їх у роді, числі та відмінку, а також належність АК до різних частин мови.

Категорія відмінка

Серед паремій з граматичними особливостями, що стосуються категорії відмінка, виокремлюємо прислів’я та приказки, у складі яких АК мають різну відмінкову форму – «називний vs родовий», «називний vs знахідний», «називний vs давальний», «називний vs орудний», «місцевий vs називний», «місцевий vs знахідний», «знахідний vs давальний». Варто зазначити, що за відмінками можуть різнитися як іменникові, так і прикметникові компоненти.

«Називний vs родовий». Серед ПО з іменниковими АК у формі називного та родового відмінків виокремлено низку прислів’їв: *Korale na szyi, a brudu jak na świni* “намисто на шії, а бруду як на свині” [NKP, Т. 2, 142], *Głowa jak bania, a mózgu nic* “голова як гарбуз, а мозку немає”, *Głowa wielka, a rozumu mało* “голова велика, а розуму мало” [NKP, Т. 1, 640], *Główka jak makówka, a rozumu jak napłwał* “голівка як маківка, а розуму як наплював”, *Główka jak makówka, a rozumu pusto* “голівка як маківка, а розуму порожньо” [NKP, Т. 1, 643], *Cudza chata gorsza od własnego kąta* “чужа хата гірша від власного кутка” [Świerczyńska 2001, 163]. Протиставлення прикметникових компонентів у формі називного та родового відмінка засвідчуємо в паремії *Lepsza jest uroczą ciemnowłosa kobieta od młodej blondynki* “краще прекрасна темноволоса жінка від молоді блондинки” [NKP, Т. 2, 592].

«Називний vs знахідний». Серед паремій, у складі яких АК – прикметники у формі називного та знахідного відмінка, виділяємо такі прислів’я: *Rad mądry, że głupiego oszukał* “розумний радий, що обманув дурного” [NKP, Т. 2, 428], *Na spokojnego wiatr nawieje, a bystry sam nabieży* “на спокійного вітер навіє, а енергійний сам набере” [NKP, Т. 3, 282], *Zdrowy chorego nie zrozumie* “здоровий хворого не зрозуміє” [USJP], *Gdzie się młody dźwignie, tam starego dźwigać trzeba* “де молодий підніме, там старого піднімати треба” [NKP, Т. 2, 504]. До прислів’їв з іменниковими складниками зараховуємо *Sowa śpi, a kurę widzi* “сова спить, а курку бачить” [NKP, Т. 3, 270] *Gdy się chłopi biją, panów to nie boli* “коли селяни б’ються, панам не боляче” [NKP, Т. 1, 267].

«Називний vs давальний». Опозицію прикметникових компонентів у формі називного та давального відмінка фіксуємо в ПО *Syty głodnemu nie wyrozumie* “ситий голодного не зрозуміє”, *Syty głodnemu nie towarzyszy* “ситий голодному не товариш” [NKP, Т. 3, 367]. Протиставлення іменникових компонентів у відповідних відмінкових формах засвідчено у прислів’ях *Jak głowa głupia, to i nogom źle* “як дурна голова, то і ногам погано”, *Nie ma miejsca rozumowi, kędy się gniew rozsadowi* “немає місця розумові, коли гнів розсядеться” [NKP, Т. 1, 686].

«Називний vs орудний». Серед паремій є прислів’я, де протиставляються прикметникові компоненти, один із яких виступає у формі називного відмінка, а інший – у формі орудного: *Mądry sam sobie szkodzi, gdy z głupim w poufalskość zachodzi* “розумний сам собі шкодить, коли з дурнем у конфіденційність входить” [NKP, Т. 2, 426]. Також виявлено приклад, де іменники у відповідних відмінкових формах протиставляються разом з прикметниками: *Młoda żona ma trzy światy ze starym mężem* “молода дружина має три світи зі старим чоловіком” [NKP, Т. 3, 957].

«Місцевий vs називний». У паремії *Przy głupiej głowie nieszczęśliwe nogi* “при дурній голові нещасливі ноги” [NKP, Т. 1, 644] іменниковий компонент *głowa* у поєднанні з прикметниковий *głupi* у формі

місцевого відмінка протиставляється іменниковому компоненту *nogi* у поєднанні з прикметниковим *nieszczęśliwy*, що виражений у формі називного відмінка.

«**Місцевий vs знахідний**». Протиставлення іменникових компонентів у формі місцевого та знахідного відмінка зафіксовано в ПО *W młodości huczno-buczno żyje, a na starość zimno w pięty będzie* “у молодості гучно-бучно живе, а на старість холодно у п’яти буде” [NKP, Т. 2, 502].

«**Знахідний vs давальний**». Розбіжності у відмінковій формі мають також прикметникові компоненти *bogaty / biedny* у поєднанні з іменниковим *człowiek* у ПО *Bogatego i na szubienicy diabli nie wezmą, a biednemu człowiekowi lada sznurek robi amen* “багатого дияволи і на шибеницю не візьмуть, а бідній людині будь-який шнурок робить амінь” [NKP, Т. 1, 125].

Категорія числа

Другу групу становлять паремії з АК, що мають різну граматичну категорію числа – «однина / множина». Зазначимо, що здебільшого компоненти представлені числівниками у поєднанні з іменниками чи прикметниками: «числівник+прикметник vs числівник+прикметник», «числівник+прикметник+іменник vs числівник+іменник», «числівник+прикметник+іменник vs числівник+іменник», «числівник+іменник vs числівник+іменник», «числівник+іменник vs числівник+іменник».

«**Числівник+прикметник vs числівник+прикметник**». Числівниковий компонент *jeden* у поєднанні з прикметниковим компонентом *głupi* в однині протиставляється числівниковим компонентам *tysiąc, sto, dziesięć* у поєднанні з прикметниковим компонентом *mądry* у множині в таких прислів’ях, як *Co jeden głupi zepsuje, tysiąc mądrych nie naprawi* “що один дурний зіпсує, тисяча розумних не виправить”, *Co jeden głupi zepsuje i stu mądrych nie naprawi* “що один дурний зіпсує, і сотня розумних не виправить”, *Co jeden głupi kupi, to dziesięć mądrych nie przeda* “що один дурний купить, то десять розумних не продадуть” [NKP, Т. 1, 668].

«**Числівник+іменник vs числівник**». У прислів’ях *Jedną ręką daje, a dwiema odbiera* “однією рукою дає, двома (руками) відбирає”, *Jedną ręką daje, drugą bierze* “однією рукою дає, іншою (рукою) бере” [NKP, Т. 1, 405], *Lepsze jedno oko swoje niżeli cudze oboje* “краще одне око своє, ніж чужі обоє” [NKP, Т. 2, 715] числівниковий компонент *jeden* у поєднанні з іменниковими *ręka, oko* в однині протиставляється числівниковим компонентам *dwa* (кількісний), *drugi* (порядковий), *oboje* (збірний) у множині.

«**Числівник+прикметник+іменник vs числівник+прикметник+іменник**». У прислів’ї *Jeden stary wół więcej zdola niż dziesięć młodych kozłów* “один старий бик більше здолає, ніж десять молодих цапів” [NKP, Т. 3, 762] кількісний числівник *jeden* у поєднанні з прикметниковим компонентом *stary* та іменниковим *wół* в однині протиставляється кількісному числівнику *dziesięć* у поєднанні з прикметниковим компонентом *młody* та іменниковим *koziół* у множині.

«**Числівник+прикметник+іменник vs числівник+іменник**». У ПО *Jedna mądra głowa wiele rąk pobije* “одна мудра голова чимало рук поб’є” [NKP, Т. 1, 644] кількісний числівник *jeden* у поєднанні з прикметниковим компонентом *mądry* та іменниковим *głowa* в однині протиставляється неозначено кількісному числівнику *wiele* у поєднанні з іменниковим компонентом *ręka* у множині.

«**Числівник+іменник vs числівник+іменник**». Протиставлення числівникового компонента *trzy* у поєднанні з іменниковим *głowa* у множині та числівникового компонента *jeden* у поєднанні з іменниковим *głowa* в однині виявлено в ПО *Co trzy głowy, to nie jedna głowa* “що три голови, то не одна голова” [NKP, Т. 1, 637].

Категорія роду

До третьої групи відносимо прислів’я, у складі яких АК мають різні родові форми. Опозицію «чоловічий рід / жіночий рід» у деяких польських пареміях представлено за допомогою протиставлення іменникових компонентів: *W służbie pies, a poza służbą świnia* “на службі собака, а поза службою свиня” [NKP, Т. 3, 254], *Dzień wygania, noc przygania* “день виганяє, ніч приганяє” [NKP, Т. 1, 536], *Lepszy swój chleb, niż cudza bulka* “свій хліб кращий, ніж чужа булка” [Świerczyńska 2001, 166], *Przed ślubem skarb, po ślubie skarbonka* “перед одруженням – скарб, після одруження – скарбничка” [Świerczyńska 2001, 282]. Також зафіксовано ПО, у яких перший компонент має форму жіночого роду, а другий – форму чоловічого: *Lepsza własna gęś niż cudzy baran* “власна гуска краща, ніж чужий баран” [NKP, Т. 1, 625], *Głowa jak bania, a mózgu nic* “голова як гарбуз, а мозку немає” [NKP, Т. 1, 640], *Cudza chata gorsza od własnego kąta* “чужа хата гірша від власного кутка” [Świerczyńska 2001, 163].

Належність антонімічних компонентів до різних частин мови

Контекстуальні антоніми у складі польських ПО можуть виражатися за допомогою різних частин мови

Як зауважує німецький лінгвіст Є. М. Міллер, «антонімія протилежних за лексичним значенням слів різних частин мови (*теплий – холод*) називається міжчастиномовною» [6, с. 88]. Як показав аналіз фактичного матеріалу, у польських ПО можна виокремити такі типи міжчастиномовних антонімів, як «прикметник vs іменник», «числівник+іменник vs займенник», «прислівник vs прикметник».

«**Прикметник vs іменник**». Серед прислів’їв, у яких один компонент виражений прикметником, а

інший – іменником, виділяємо такі: *Bogaty się dziwi, czym się biedak żywi* “багатий дивується, чим бідняк харчується” [НКР, Т. 1, 126], *Ubogi nie ma tego, owego, bogacz lakomy wszystkiego* “убогий не має цього й того, а багач ласує всім” [НКР, Т. 3, 561], *Kiedy by ubogi panu nie dawał, prędko by pan zubożał* “коли б бідний пану не давав, то пан би швидко збіднів” [НКР, Т. 3, 559]. Переважно такі компоненти виступають у тому самому відмінку, хоча трапляються і різні відмінкові форми: *Koń, póki młody, to bryka, a na starość utyka* “кінь поки молодий, то брикає, а на старість стовбичить” [НКР, Т. 2, 129].

«**Числівник+іменник vs займенник**». У паремії *Jak jedna krowa ogon podniesie, to wszystkie za nią* “як одна корова підніме хвоста, то всі за нею” [НКР, Т. 2, 208] числівниковий компонент *jeden* у поєднанні з іменниковим *krowa* протиставляється неозначеному прикметниковому займеннику *wszystkie*.

«**Прислівник vs прикметник**». *Czegoś z młodu nie upiekl, nie będziesz jadł starym* “чого змолоду не випік, не будеш їсти старим” [НКР, Т. 2, 498].

Висновки з проведеного дослідження і перспективи наступних розвідок у цьому напрямі

Отже, дослідження значного за обсягом фактичного матеріалу дало змогу підтвердити, що паремії є одним із неозначених здобутків будь-якої мови, важливою частиною культури, зокрема вони як одиниці мовної системи є довершеними та структурно цілісними висловами з певними лексичними та граматичними особливостями. З огляду на лексичне значення АК у складі польських ПО виділено групи, де АК є назвами частин та органів людського тіла, тварин, часових відтинків, харчових продуктів та одягу. Серед АК, які називають частини та органи людського тіла, найбільшу частотність має соматичний компонент *głowa*, що насамперед уособлює розумові здібності людини. У польських пареміях значну частину становлять також компоненти-зооніми та компоненти-орнітоніми. Категорія часовості в ПО представлена за допомогою АК, що позначають назви мір часу, частин доби, конкретного або узагальненого часу, подій, фактів. Також зафіксовано паремії, у складі яких АК є назвами професій, смакових і температурних характеристик, одиниць міри та ваги, природних і метеорологічних явищ, знарядь праці, житлових споруд, пір року, місяців та надприродних істот.

Граматичні особливості АК у польських пареміях проявляються через розбіжності форм роду, числа та відмінка, а також через належність до різних частин мови.

У перспективі плануємо залучити паремії з АК інших слов'янських мов, зокрема української, оскільки зіставний аналіз допоможе описати як відмінності, так і подібності ПО кожної з мов.

Література

1. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень. *Мовознавство*. 2001. № 1. С. 48–63.
2. Болотнікова А. П., Лотош М. Особливості фразеологічних одиниць із зоонімами «домашні тварини» у сучасній польській мові. *Молодий вчений*. 2020. № 7.1 (83.1). С. 24–27. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-83.1-7>
3. Чаєнкова О. К. Соматичні фразеологізми з компонентом «рука» (на матеріалі української, турецької та англійської мов). *Мова*. 2021. № 35. С. 202–208. DOI: 10.18524/2307-4558.2021.35.237857
4. Клименко Н. Ф. [Категорія часу у вимірах фразеологізмів сучасної української мови](#). Мовні і концептуальні картини світу. 2014. Вип. 47. С. 19–40. URL: <http://mova.knu.ua/2014-випуск-1/> (дата звернення 12.02.2023).
5. Тараба І. О. Соматичний сектор як антропокультурна константа німецької фразеологічної картини світу. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 22–23 квітня 2010 року «Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість». Острогоз: Видавництво Національного університету “Острозька академія”. 2010. Вип. 14. С. 228–231. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/7150/1/10tiossy.pdf> (дата звернення 13.03.2022).
6. Миллер Е. М. Антонимы разных частей речи. *Русский язык в школе*. 1987. № 5. С. 87–91.
7. Yelovska Y. Somatic idioms describing traits of character in teaching English. *Філологічні студії*. 2019. Вип. 19. С. 19–26. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268531816.pdf> (дата звернення 14.02.2023).

Джерельна база

KPP – Księga przysłów przypowieści i wyrażeń przysłowiowych polskich / pod red. S. Adalberga. Warszawa, 1889–1894. URL: <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/11603/edition/18873/content> (21.12.2021).

NKP – Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich / red. J. Krzyżanowski. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1969–1978. Т. 1–4.

Świerczyńska 2001 – Świerczyńska D. Prysłowia są na wszystko. Warszawa: [Wydawnictwo Szkolne PWN](#), 2001. 548 s.

USJP – Uniwersalny słownik języka polskiego / pod red. S. Dubisza. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, 2003. Т. 1–4 [Електронна версія 1.0, доступна на CD-ROM].

References

1. Zhaivoronok V. V. Ukrainska etnolinhvistyka: deiaki aspekty doslidzhen. *Movoznavstvo*. 2001. № 1. S. 48–63.
2. Bolotnikova A. P., Lotosh M. Osoblyvosti frazeolohichnykh odynyts iz zoonimamy «domashni tvaryny» u suchasni polskii movi. *Molodyi vchenyi*. 2020. № 7.1 (83.1). S. 24–27. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-83.1-7>
3. Chaienkova O. K. Somatychni frazeolohizmy z komponentom «ruka» (na materialy ukrainskoi, turetskoi ta anhliiskoi mov). *Mova*. 2021. № 35. S. 202–208. DOI: 10.18524/2307–4558.2021.35.237857
4. Klymenko N. F. Katehoriia chasu u vymirakh frazeolohizmiv suchasnoi ukrainskoi movy. *Movni i kontseptualni kartyny svitu*. 2014. Vyp. 47. S. 19–40. URL: <http://mova.knu.ua/2014-vypusk-1/> (data zvernennia 12.02.2023).
5. Taraba I. O. Somatychnyi sektor yak antropokulturna konstanta nimetskoi frazeolohichnoi kartyny svitu. *Naukovi zapysky. Seriia «Filolohichna»*. Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii 22–23 kvitnia 2010 roku «Mizhkulturna komunikatsiia: mova – kultura – osobystist». Ostroh: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu “Ostrozka akademiia”. 2010. Vyp. 14. C. 228–231. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/7150/1/10tiiosy.pdf> (data zvernennia 13.03.2022).
6. Miller Ye. M. Antonimi raznikh chastei rechi. *Russkii yazyk v shkole*. 1987. № 5. S. 87–91.
7. Yelovska Y. Somatic idioms describing traits of character in teaching English. *Філологічні студії*. 2019. Вип. 19. С. 19–26. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268531816.pdf> (дата звернення 14.02.2023).

Source base

KPP – Księga przysłów przypowieści i wyrażeń przysłowiowych polskich / pod red. S. Adalberga. Warszawa, 1889–1894. URL: <https://www.wbc.poznan.pl/dlibra/publication/11603/edition/18873/content> (21.12.2021).

NKP – Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich / red. J. Krzyżanowski. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1969–1978. T. 1–4.

Świerczyńska 2001 – Świerczyńska D. Przysłowia są na wszystko. Warszawa: [Wydawnictwo Szkolne PWN](#), 2001. 548 s.

USJP – Uniwersalny słownik języka polskiego / pod red. S. Dubisza. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA, 2003. T. 1–4 [Електронна версія 1.0, доступна на CD-ROM].